

missä otetaan ja ajetaan ja päädytään uutisiin, ja tekisivät näitä elämiä ja kuolemia ymmärrettä-

viksi. Se olisi ongelmanäkökulmaa ja kulttuurista näkökulmaa yhdistävää tutkimusta, josta voi-

si olla jotain hyötyä myös ongelmien ehkäisemisessä.

Ajattelun ja kirjoittamisen keittiössä

MARKKU KOSKI

Minulla on kaksi muistikuvaa Seppo Toiviaisesta. Ensimmäinen sijoittuu joskus 60-luvun lopulle, jolloin Tampereen yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen assistentti Toiviainen luennoi marxilaisesta sosiologiasta. Elettiin vielä sitä hienoa esitaistolaisa aikaa, ja niinpä nuoreen opiskelijaan teki ehkä suurimman vaikutuksen luennoitsijan voimakas, mutta samalla epävirallisen tuntuinen eläytyminen asiansa. Tärkeä osa esitystä oli niin ikään jatkuva tupakoiminen, se tuntui siihen aikaan äärimmäisen coolilta. Eipä silti, haaveilihan jo pappa-Brecht perinteisen teatteriryölsön tilalle ”tupakoivaa yleisöä”. Se olisi ollut hänelle merkki asiantuntevasta rentoutumisesta. Tosin tässä tapauksessa rentoutuja oli luennoitsija.

Toinen muistikuva sijoittuu Lahteen 80-luvulle. Kansanedustaja Toiviainen luennoi ”Osakkeen” nimellä kulkeneella työväentalolla. Aiheena oli luultavasti hallituskysymys tai jokin vastaava. Toiviainen ei enää tupakoinut ja muutenkin tilaisuus oli minusta masentava. Harvalukuisen, ikäänäntynyt yleisö kyseli häneltä eläkkeidensä ongelmista, joista kansanedustajalla ei tainnut olla pienintäkään hajua. Jälkeenpäin tuumin, että harvainvallan rautaisen lain ohella pitäisi puhua myös siitä, miten järjestöelämäs-

sä yhdelle ihmiselle tuppaa asettumaan aivan kohtuuttoman paljon tehtäviä. Vastuun ja velvollisuuden rautainen laki, vau.

Matti Virtasen nyt kirjaksi toimittama kirjeenvaihto sijoittui aikaan, jolloin 60-luvun kansanrunouden tutkija, 70-luvulla tohtoriksi väitellyt sosiaalipsykologi, 1980-luvun kansanedustaja ja 1990-luvun alussa ”poliittisen missionsa ja elämänsä suunnan kadottanut mies” ryhtyi tekemään paluuta ensimmäisen muistikuvani kuvailemiin mielenkiinnon kohteisiin. Tai vieläkin syvemmälle, sillä tekeille oli asettunut kirja Hegelistä. Se ei koskaan valmistunut, sillä Toiviainen kuoli 60-vuotiaana kesällä 2005. Järkyttävää oli lukea, ettei hänen jäämistöstään löytynyt Hegelistä muuta kuin mappillinen aineistoa. No, ei se sentään mikään Hohdon Jack Torrancan liuskakasa ollut, vaan, kuten kirjeistä näkyy, suunnitelma oli vankasti olemassa Toiviaisen mielessä.

Kirjekokoelmilla tuntuu olevan nykyään kovaa henkilökohtaista ja sosiaalista tilausta. Ehkä myös mediaalista, sillä yleensä hän käy niin, että kun käyttöön tulee uusi media, tässä tapauksessa sähköposti, vanha muoto saa ylleen aivan uudenlaista arvoa. Arkisesta ja tavallisesta tulee taidetta.

Matti Virtanen (toim.)
Kaksi kirjaa – ja se kolmas
Seppo Toiviaisen ja Matti Virtasen kirjeenvaihtoa 1996–2005
Helsinki: WSOY, 2007
476 s.

Niinpä ei olekaan mikään satuma, että viime vuosina on julkaistu paljon myös varta vasten tuotettuja kirjeenvaihtoteoksia. *Kaksi kirjaa – ja se kolmas* ei ole sellainen, vaan se avaa autenttisen, jo nyt historiallisen näkymän kahden miehen ”yhteistyöhön, ystävyyteen ja avunantoon”. Tai vieläkin enemmän, sillä Virtasen hienona päämääränä on ”viedä lukija vierailulle ajattelun ja kirjoittamisen ’keittiöön’”. Kirjeistä huokuu todellakin keittiön pöydän äärellä käytävien keskustelujen lämmin ja epävirallinen henki. Ei akateemisissa tilaisuuksissa, olohuoneissa tai edes kapakoissa tällaisia puhuta.

Viime vuosina on niin ikään ilmestynyt monia ohje- ja kannustuskirjoja gradunsa kanssa painiskeleville. Varsinaisista metodioppaistahan ei ole siihen yleensä juuri mitään apua. Virtasen teoksen kirjeissä ollaan toki jo huomattavasti pitemmällä,

mutta omalaatuista kyllä, väitös-kirjaa tai sen jälkeisiä töitä tekevä tuntuu usein taistelevan samantapaisten ongelmien kanssa kuin keltanokkatutkija. Siinä mielessä tästä teoksesta voisi olla monelle niin henkistä kuin asiallistakin hyötyä.

Ja vaikkei Hegel-teos koskaan valmistunutkaan, kokoelma tuntuu omalla erityisellä tavallaan toteuttavan Toiviaisen haavetta. Historian viekkautta, otaksun. Tai itse asiassa Heguli tulee tässäkin käännettyksi jaloilleen, sillä suuri osa kirjeenvaihtoa käsittelee arjen suruja, iloja, vaivoja ja pakkoja.

Raikkaalta nykyisen pitkän heviilosofiabuumin keskellä tunnetaan myös kirjeiden vankka historiallinen ja sosiologinen ote. Johan Asplundin undran införsamhället -asenteen ohella tässä ollaan alituisesti myös ihmettelemässä historian äärellä. Hegel oli Toiviaiselle paljon muutakin kuin rankka superfilosofi, ja Virtanen taas oli valmistelemasa Toiviaisen ohjauksella väitös-

kirjaansa *Fennomanian perilliset*. Mukana kuvioissa elää niin ikään Toiviaisen loisteliaa juoppokulttuuritutkimus *Kantapöydän imu*. Muitakin projekteja kirjeissä vilahtelee, ja siinä mielessä se avaa suhteellisen harvinaisen näkymän myös siihen, mikä ei koskaan valmistunut. Miten mielenkiintoista olisi ollut saada esimerkiksi lukea Toiviaisen suunnittelemaa artikkelia oppi-isästään Antti Eskolasta! Jotenkin minusta nimittäin tuntuu, että myöhempien aikojen Eskola on ottanut tavallaan mallia vuorostaan Toiviaiselta.

Hyvän kirjeenvaihtokokoelman tavoin kirjaa voi lukea eräänlaisena romaanina – dokumentti-, aate- ja aikalaisromaanina. Sen kautta kirjeiden surulliset ja traagiset vaiheetkin muuttuvat mielessä siedettävämmiksi. On vain hyvä, että Virtanen on jättänyt mukaan paljon sentyyppistä aineistoa. Toiviaiselle niin rakasta dialektiikkaa hyödyntäen voisi väittää, että kirjasta voi löytää myös aavistuksia

Christer Kihlmanin romaaneista, joista Toiviainen teki vuonna 1984 paljon kehuja saaneen tutkimuksen.

Hetkinen – minulle tuli mieleen vielä yksi muistikuva Toiviaisesta. Kirjeissä ei näy paljoakaan jälkiä miehestä, joka oli jo eräänlainen kulttuurintutkija ennen kulttuurintutkimusta. Hän toki mainitsee lyhyesti muun muassa Brita Koivusen, Eric Claptonin, J. Karjalaisen, Lou Reedin, David Bowien ja Melanien ja kertoo kuuntelevansa aina välillä levyjä. Paluuta kai sekin, sillä myös silloin vuoden 1970 tienoilla kuunneltiin vielä paljon musiikkia, ennen muuta tietenkin rockia. Kerran me opiskelijanplantut jopa päädyimme nuorten assarien järjestämiin bileisiin, jossa soi yhä uudelleen Beatlesien tuoreen Valkoisen albumin Birthday.

”Kuunnelkaa! Miten hieno pianokohta!” huudahteli Toiviainen. Muista en oikein tiedä tai muista, mutta minä ainakin kuuntelin.

Häikäisty humanisti hyppää

JUHA PARTANEN

Sivistyneistöromaanin, kehui Pekka Tarkka taannoin Helsingin Sanomissa. Sen verran harvinaista herkkua kotimaisessa kirjallisuudessa, että kävin ostamassa itselleni. Taitaa olla ensimmäinen kerta, kun Stakesista ja tilastollisesta tutkimus- ja selvitystyöstä on valutettu aineistoa kaunokirjalliseen muottiin.

Kertoja ja päähenkilö on Sta-

kesista eläkkeelle jäävä sosiaalialan tutkimuskoordinaattorina pitkän päivätyön tehnyt Heikki Hakamaa. Osallistumista, koodinointia, hallinnointia, hillinnöintiä. Sen hän osasi. Kiinnostavia tehtäviä, mielenkiintoisia ihmisiä. Piti kunnioittaa alan tutkimustraditioita, erityisesti menetelmien adekvaattisuutta, reliabiliteettia ja validiteettia.

Heimo Susi
Sopimukseton tila
Otava, 2007

Parantaa maailmaa, nostaa esiin tietoa luulojen ryteiköistä, tarvittaessa ylitöinäkin. Työtä sopivasti, ei liikaa, ei liian vähän. Piti aina tietää, miten asia on, mieluummin kirjoitettuna A-nelo-